

Hebræorum transire. Quare jam non Chanaanii, sed potius Hebræi et proselyti censendi sunt, cum qualibus Josue optabat fœdus inire.

III. *Tertia*, quia dolus hic non erat noxius, sed commodus Hebræis. Quid enim profuisset eis cædes et mors Gabaonitarum, nisi ad opinionem et infamiam crudelitatis barbara, quod petentes pacem maectassent, apud omnes gentes conciliandam? Vita autem eorum multum Hebræis profuit, quia eis usi sunt quasi servi ad lignationem et aquationem. Ergo dolus hic non vitabat fœdus, nea faciebat Hebræos involuntarios; nam paulo post cognito dolo voluntarie fœdus initum approbaverunt.

IV. *Quarta*, Gabaonite supplices petebant vitam duntaxat, offerentes solum omnem servitutem; quis nisi barbarus id eis negasset, eosque trucidasset? Sane id non fecit Taberlanes, nec Amnathes, nec Ottomanus, nec quis alius quantumlibet crudelis et tyrannus.

V. *Quinta*, Josue potuisset et debuisset, ac proinde voluisset eis parcere, si ipsi sine dolo fatendo se Chanaanæos se ipsi subiecissent, et in servos adlissent. Hec enim erat mens Dei, uti jam ostendit. Ergo cum ipsi idem nunc faciunt, eis parcere debuit, esto dolo aliquis interveniat: unde et de facto dolo cognito eis pepercit.

VI. *Sexto*, id discrete ipsi hic fatentur et asserunt: « Juravimus, inquit, illis in nomine Domini Dei Israel (cujus fidem et cultum ipsi agnoscunt et suscipere cupiunt) et ideo non possumus eos contingere. » Et mox: « Ne contra nos ira Dei concitetur, si pejeraverimus. » Nota est *juravimus*, scilicet in præterito; loquuntur ergo de juramento non post dolum agnatum renovato, sed primitus ante doli cognitionem præstito, eoque se obligari asserunt. Item patet ex violatione hujus juramenti, quam Deus ultus est crucifixione posteriorum Saulis, II Reg. XXI. Hinc patet responsio ad argumenta contrariæ sententiæ. Denique verisimile est Eleazarum Pontificem cognito dolo Deum consuivisse (hoc enim jussit Deus Num. XXVII, 21), quid in re tam gravi et perplexa facto foret opus; aut certe Josue Deum orasse, et ab eo audisse ut Gabaonitis parceret, eorumque tam corpora quam animas per veræ religionis professionem servaret.

Dices: Chanaanæi erant homines sceleratissimi et corruptissimi, ideoque Deus omnes deleri jussit, ne sua vita affricarent Hebræis. Ergo licet Gabaonite metu mortis promitterent morum et vitiorum emendationem, tamen eis Hebræi credere non debebant, sed meture ne paulo post in pristina scelera relaberentur, ideoque illos omnes delere, uti jussit Deus. Respondedo, comminiter id verum erat, at non in Gabaonitis, qui tam serio se in servos ad omnia paratos et ad veri Dei cultum offerabant. Adde eorum mentem et constantiam fuisse probandam, eisque adhibendos fuisse religionis magistros, æque ac inspectores

et custodes, qui si deprehenderent eos ad sua idola relabi, ad Josue idipsum referrent, cuius erat eos castigare et exterminare, uti jam fiti Manan et Judaæis ad Christum conversis; nec diabium Josue idipsum præstissimæ. Verum eventus docuit Gabaonitas in fide et Iudaismo fuisse constantes, ideoque Deus eorum eadem in Saulis posteris adeo graviter vindicavit. Rebelliosis hic non erat periculum, quia Gabaonite erant pauci exarmati et inter Hebræos distributi, ut inter se coire et contra eos conspirare non possent.

Dices hic quam sancta fides, præsertim jurata, sit servanda hosti, etiam impio et infideli, quales erant Gabaonite. Idem discrete docet sanctique Leo Imperator in *Tactis*, sive de acie ordinanda. Fide enim sublata evertitur omnis hominum contractus et societas, que fidei quasi innititur, ut homines jam non homines, sed leones, tigrides et feræ esse videantur.

21. SED SIC VIVANT, UT IN USIS UNIVERSE MULTITUDINIS LIGNA CADANT, AQUALISQUE COMPONENT. Veri II. — Principes hic Gabaonitas vita donant, sed servitute damnant, idque iusto, tum quia vitam duntaxat eis promiserant et juraverant; tum quia Gabaonite dolum fecerant, et fraude juramentum extorserrant; tum quia ipsi erant Chanaanæi, quos Deus volebat occidi, et si quibus ob dedicationem parceretur, eos servituti addici. Mitis ergo fuit hec eorum pena, que tandem facta est honorata versu et conditio serviendi templo, uti patebit versu ultimo.

QUIBUS HEC LOQUENTIBUS, VOCAVIT GABAONITAS JOSUE, — ut Principum sententiam approbans, eandem quasi summus Princeps et Judex promulgaret Gabaonitis. Recte quoque sensum veritatis Interpres, quod in Hebræo sic ad verbum sonat, *Cum locuti essent de illis Principes, vocavit eos Josue*, etc. Hebræice enim **וְכָל צֶבֶד** *causor* non tantum sicut, sed et *cum*, vel *quando* significat.

23. ITAQUE SUB MALDICTIONE ERITIS, — Veri II. *pula* sub servitute et onere lignationis et aquandi. Servitus enim onerosa est species quedam maledictionis, id est, maleficentiae et castigationis.

27. DECREVITQUE IN ILLO DIE EOS ESSE IN MINISTERIO CUNCTI POPULI, ET ALTARIS DOMINI. — Veri II. Duplex ergo fuit onus et officium Gabaonitarum: Primum, comportare ligna et aquam totis Hebræorum castris. Unde a Josepho, lib. XI *Antiquit.* cap. IV et V, vocantur *dypana*, id est, publici servi.

Posterior, eadem comportare tabernaculo, et postea templo, cui fere soli additi fuerunt post divisionem castrorum et tribuum, terraque promissæ possessionem, præsertim tempore Salomonis, idque ex præscripto et distributione exactiorum officiorum templi facta a Davide, quem verisimile est eos vocasse Nathineos, quorum crebra est mentio *Esdræ* cap. II, 43 et 50; cap. VIII, 20; *Nehem.* III, 26 et 31; I *Paral.* IX, 2. Nam Gabaonitas hos esse Nathineos non tantum recentiores docent, ut Lyranus, Masius, R. Salomon, Sigonius,

lib. V *De Reipub. Hebræorum*, cap. VII; Ribera, lib. III *De Templo*, cap. IV; Vilalpando in *Apparatu*, part. I, lib. II, cap. VII; sed et S. Hieronymus (si tamen ipse est auctor) in *Tradition. Hebr.* in lib. I *Paral.*: « Nathinei, inquit, id est donati (a radice **נָתַן** *nathan*, id est dedit), sunt Gabaonite, eo quod ad serviendum dati sint ad templum Domini, » donati, scilicet primum a Josue hic: unde Hebræice est **נְתָנִים** *nitnem*, id est *dedit eos* (unde Nathinei nomen) *Tabernaculo*; deinde a Davide: donati, inquam, ut subservirent Sacerdotibus et Levitis; non proxime tanquam Subdiaconi Diaconis, ut vult Sigonius, sed remote, ut laici, et externi personis sacris ex Levi oriundis, idque indicat Scriptura, *Esdræ* cap. VII, 29, et I *Paral.* IX, 2. Unde et valde verisimile est Gabaonitas sacris Judaicis fuisse initiatos, ac per circumcisionem in Iudaismum transisse, uti bene probat Abulensis. Atque hæc de causa Josephus eos vocat sacros servos, id est, servos sacri templi. Nathineus ergo hebræice idem est quod *Deodatus*. Sic apud Carthusianos et alios Religiosos fratres laici vocantur donati vel oblati, scilicet ordini et Deo. Ii ergo Nathinei priscis sunt similes, ac recte Nathinei vocari queunt.

Dices: Salomon in templo fabricavit mare æneum aquis referendum, item aqueductus plures, quibus aqua influeret in templum. Erat insuper probatica Piscina juxta templum ad abluendas victimas Deo sacrificandas. Hebræi quoque ligna offerbant templo, et ad illud convehabant: ergo ad neutrum munus opus erat Nathineis. Respondedo negando consequen-

tiam. Nam Salomon tot aqueductibus alleviavit quidem onus Nathineorum, non tamen omnino sustulit. Nam ex aqueductibus Nathinei aquam deportare debebant, non tantum ad altare, sed etiam ad omnes sacerdotum culinas allari vicinas. Idem dico de lignis. Insuper sacerdotes Nathineis utebantur ad quoslibet templi usus, uti nos utimur sacerdotibus eorumque ministris. Templum enim erat vastissimum instar urbis, ac quotidie plurima, et subinde millena (uti fecit Salomon) in eo oves, vituli et boves sacrificabantur, ad quorum ablationem, coctionem et cremationem ingens vis aquarum requirebatur. Quare sicut Sacerdotes et Levitæ per vices serviebant templo, tumque habitabant in templo, sic et Nathinei; aliqui verisimile est eos sparsim habitasse in urbibus sacerdotibus assignatis, eisque servisse. Denique Salomon in fabricando templo inter alios operarios usus fuit Nathineis, uti docet Vilalpando et alii.

IN LOCO QUEM DOMINUS ELEGISSET, — ad collocandum in eo Tabernaculum cum arca fœderis, Cherubim et Propitiatorio, et consequenter ad sui venerationem, cultum, sacrificia et adorationem. Hic locus primo fuit in Galgalis, deinde in Silo, tertio in Nobæ, quarto in Gabaon, denique in templo, cum illud Salomon extruxit. Porro arca mansit in Galgalis toto septennio, quo Josue Chanaanæos debellavit: arca enim erat in castris, castra autem erant in Galgalis, ut patet cap. X, vers. ult. Bellis septennalibus finitis, octavo anno ductatus sui, Josue transtulit arcam et Galgalis in Silo, ut patet cap. XVIII, vers. 1.

CAPUT DECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Quinque reges Chanaanæi oppugnant Gabaonitas quasi transfugas; sed eis Josue succurrit, hostes fugat, qui lapidibus et cælo pluvientibus conteruntur. *Moz*, vers. 12, Josue sistit solem et lunam, donec hostes omnes profregisset. Deinde, vers. 22, quinque reges in spelunca latentes pedibus calcari et suspendi jubet. Denique, vers. 28, plures urbes expugnat, quo facto revertitur ad castra in Galgalis.

1. Quæ cum audisset Adonisedec rex Jerusalem, quod scilicet cepisset Josue Hai, et subvertisset eam (sicut enim fecerat Jericho et regi ejus, sic fecit Hai et regi illius), et quod transfugissent Gabaonite ad Israel, et essent federati eorum, 2. timuit valde. Urbs enim magna erat Gabaon, et una civitatum regalium, et major oppido Hai, omnesque bellatores ejus fortissimi. 3. Misit ergo Adonisedec rex Jerusalem ad Oham regem Hebron, et ad Pharam regem Jerimoth, ad Japhia quoque regem Lachis, et ad Dabir regem Eglon, dicens: 4. Ad me ascendite, et ferte præsidium, ut expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Josue, et ad filios Israel. 5. Congregati igitur ascenderant quinque reges Amorrhæorum, rex Jerusalem, rex Hebron, rex Jerimoth, rex Lachis, rex Eglon, simul cum exercitibus suis, et castrametati sunt circa Gabaon, oppugnantes eam. 6. Habitatores autem Gabaon urbis obsessæ misere-

runt ad Josue, qui tunc morabatur in castris apud Galgalam, et dixerunt ei: Ne retrahas manus tuas ab auxilio servorum tuorum; ascende cito, et libera nos, ferque prasidium: convenerunt enim adversum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis. 7. Ascenditque Josue de Galgalis, et omnis exercitus bellatorum cum eo, viri fortissimi. 8. Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos; in manus enim tuas tradidi illos: nullus ex eis tibi resistere poterit. 9. Irruit itaque Josue super eos repente, tota nocte ascendens de Galgalis. 10. Et conturbavit eos Dominus a facie Israel: contrivitque plaga magna in Gabaon, ac persecutus est eos per viam ascensus Beth-horon, et percussit usque Azeca et Maceda. 11. Cumque fugerent filios Israel, et essent in descensu Beth-horon, Dominus misit super eos lapides magnos de cælo usque ad Azeca; et mortui sunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percusserant filii Israel. 12. Tunc locutus est Josue Domino, in die qua tradidit Amorrhæum in conspectu filiorum Israel, dixitque coram eis: Sol contra Gabaon ne movearis, et luna contra vallem Aialon. 13. Seteruntque sol et luna, donec ulcisceretur se gens de inimicis suis. Nonne scriptum est hoc in libro justorum? Stetit itaque sol in medio cæli, et non festinavit occumbere spatio unius diei. 14. Non fuit antea nec postea tam longa dies, obediens Domino voci hominis, et pugnantis pro Israel. 15. Reversusque est Josue cum omni Israel in castra Galgala. 16. Fugerant enim quinque reges, et se absconderant in spelunca urbis Maceda. 17. Nuntiatumque est Josue, quod inventi essent quinque reges latentes in spelunca urbis Maceda. 18. Qui præcepit sociis, et ait: Volvite saxa ingentia ad os spelunca, et ponite viros industrios, qui clausos custodiant; 19. vos autem nolite stare, sed persequimini hostes, et extremos quosque fugientium cædite: nec dimittatis eos urbium suarum intrare prasidia, quos tradidit Dominus Deus in manus vestras. 20. Cæsis ergo adversariis plaga magna, et usque ad interneconem pene consumptis, hi qui Israel effugere poterunt, ingressi sunt civitates munitas. 21. Reversusque est omnis exercitus ad Josue in Maceda, ubi tunc erant castra, sani et integro numero: nullusque contra filios Israel mutire ausus est. 22. Præcepitque Josue dicens: Aperite os spelunca, et producite ad me quinque reges qui in ea latitant. 23. Feceruntque ministri ut sibi fuerat imperatum; et eduxerunt ad eum quinque reges de spelunca, regem Jerusalem, regem Hebron, regem Jerimoth, regem Lachis, regem Eglon. 24. Cumque educti essent ad eum, vocavit omnes viros Israel, et ait ad principes exercitus qui secum erant: Ite, et ponite pedes super colla regum istorum. Qui cum perrexissent, et subjectorum colla pedibus calcarent, 25. rursus ait ad eos: Nolite timere, nec paveatis, confortamini et estote robusti; sic enim faciet Dominus cunctis hostibus vestris, adversum quos dimicatis. 26. Percussitque Josue, et interfecit eos, atque suspendit super quinque stipes, fueruntque suspensi usque ad vesperum. 27. Cumque occumberet sol, præcepit sociis ut deponerent eos de patibulis. Qui depositos projecerunt in speluncam, in qua latuerant, et posuerunt super os ejus saxa ingentia, quæ permanent usque in prasens. 28. Eodem quoque die Macedam cepit Josue, et percussit eam in ore gladii, regemque illius interfecit, et omnes habitatores ejus: non dimisit in ea saltem parvas reliquias. Fecitque regi Maceda, sicut fecerat regi Jericho. 29. Transivit autem cum omni Israel de Maceda in Lebna, et pugnabat contra eam: 30. quam tradidit Dominus cum rege suo in manus Israel; percusseruntque urbem in ore gladii, et omnes habitatores ejus; non dimiserunt in ea ullas reliquias. Feceruntque regi Lebna, sicut fecerant regi Jericho. 31. De Lebna transivit in Lachis cum omni Israel: et exercitu per gymum disposito oppugnabat eam. 32. Tradiditque Dominus Lachis in manus Israel, et cepit eam die altero, atque percussit in ore gladii omnemque animam quæ fuerat in ea, sicut fecerat Lebna. 33. Eo tempore ascendit Horam rex Gazer, ut auxiliaretur Lachis: quem percussit Josue cum omni populo ejus usque ad interneconem. 34. Transivitque de Lachis in Eglon, et circumdedit, 35. atque

expugnavit eam eadem die: percussitque in ore gladii omnes animas quæ erant in ea, juxta omnia quæ fecerat Lachis. 36. Ascendit quoque cum omni Israel de Eglon in Hebron, et pugnavit contra eam: 37. cepit eam, et percussit in ore gladii, regem quoque ejus, et omnia oppida regionis illius, universasque animas quæ in ea fuerant commorata: non reliquit in ea ullas reliquias; sicut fecerat Eglon, sic fecit et Hebron, cuncta quæ in ea reperit consumens gladio. 38. Inde reversus in Dabir, 39. cepit eam atque vastavit: regem quoque ejus atque omnia per circuitum oppida percussit in ore gladii: non dimisit in ea ullas reliquias; sicut fecerat Hebron et Lebna et regibus earum, sic fecit Dabir et regi illius. 40. Percussit itaque Josue omnem terram montanam et meridianam atque campestem, et Asedoth, cum regibus suis; non dimisit in ea ullas reliquias, sed omne quod spirare poterat, interfecit, sicut præceperat ei Dominus Deus Israel, 41. a Cadesbarne usque Gazam. Omnem terram Gosen usque Gabaon, 42. universosque reges, et regiones eorum, uno impetu cepit atque vastavit: Dominus enim Deus Israel pugnavit pro eo, 43. reversusque est cum omni Israel ad locum castrorum in Galgala.

VER. I. 1. QUÆ CUM AUDISSET ADONISEDEC REX JERUSALEM, — quæ a Gabaon tantum distabat duabus leucis sive horis, ideoque ejus rex invasit Gabaonitas, quod ad Hebræos transissent, quodque sibi vicini panderent Hebræis iter ad stam Jerusalem expugnandam. Videtur Adonisedec hoc nomen assumpsisse a Melchisedech, qui in eadem ante 400 annos regnarat, eoque justis suis legibus, moribus et exemplis fecerat sedem *צדק* *tsedec*, id est justitiæ, ut sollicit in ea vigeret justitia, Dei cultus, veraque religio. Audi Masius: Vocabantur præcis illis temporibus omnes reges Hierosolymæ (ut autumant Judei) vel Melchisedech, vel Adonisedec, quorum illud regem Justitiæ, hoc dominum Justitiæ significat. Unde conjicitur urbem illam primum *tsedec*, id est justitiam (quam in ea plantarat primus justus sanctusque ejus rex Melchisedech) fuisse nominatam: postea vero *salem*, id est pacem, quod in ea secure et pacifice habitaretur (nam nomen Jebus, quod aliquando illi a vulgo attributum est, *I Paralip.* xi, 4, incolarum, non urbis proprium erat), ac deinde Jerusalem, idque factum est sive a Davide, ut innuit Josephus, lib. VII *Antiq.* cap. iii, sive ab aliquo alio, per conjunctionem sive combinationem duarum vocum. Nam cum Abraham eodem loco sacrificaturus filium suum, loco nomen dedisset *צדני* *tsedni* Adonni *tsedni*, id est, videbit vel providebit Dominus sibi vicilium, ex illo *tsedni*, id est providebit, et vetustiore nomine *salem*, conflatum est nomen *Jerusalem*, id est, providebit, aut videbit pacem, sive visio pacis. Hæc Masius. Vide dicta *Genes.* xxii, 14. Falluntur ergo Josephus, lib. VII *Bell.* cap. xviii, et Hegesippus, lib. III, cap. ix, dicentes Melchisedech urbis conditorem possuisse hoc nomen Jerusalem, eo quod ipse ad vetus nomen *salem* addiderit *tsedni*, id est *sacrum*, propter ædificatum ibidem a se templum, quasi Jerusalem idem sit quod *tsedni*, id est, sacrum templum urbis *Salem*. Alii cum Eusebio, lib. IX *Præpar.* cap. iv, Salomoni id tribuunt, quasi Jerusalem idem sit quod *tsedni*, id est, sacrum templum Salomonis Verum

nec Melchisedech, nec Salomon Græce loentur est, sed Hebraice.

Errat pariter Stephanus Byzantius, lib. *De Urbibus*, asserens a Solymis montibus Solymos dici et Salem, quæ postea dicta est *Elia* ab *Ælio* Adriano Imperatore ejus restauratore.

A vero quoque alienum videtur quod scribit noster Christophorus a Castro in cap. IV *Baruch*, sub finem, Jerusalem dictam a *Jebus* incolis, *q. d.* Jerusalem, id est, *time* urbis nomine nostram *Salem*, ut vel ipso urbis nomine vicinis civitatibus terrorem incuteret. Alienum pariter videtur quod indicat S. Hieronymus, *De Locis Hebræicis*, lit. T, Jerusalem dictam a *Jebus* filio Chanaan et pronepote Noe, ac *Salem*, (*Jebusei* enim incoluere Jerusalem), commutata scilicet littera S in H euphonia causa, quasi Jerusalem idem sit quod Jebusalem.

Divinitus autem hæc nomina urbi data sunt, propter æconomie passionis, crucis et mortis mysterium in ea peragendum, in quo mysterio justitia, pax et felicitas totius orbis posita fuit, juxta illud *Thren.* ii: « Hæcine est urbs perfecti decoris, gaudium universæ terre? » Et illud *Psal.* lxxxiii: « Deus autem rex noster ante sæcula, operatus est salutem in medio terræ. » Et illud *Isaie* ii: « De Sion exhibit lex, et verbum Domini de Jerusalem. » Et *Apoc.* xxi, 2: « Vidi sanctam civitatem Jerusalem novam descendentem de cælo, a Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo. » Vide Tobiam, cap. xiii, 11 et seq., in elogiis Jerusalem exultantem. Audi Adrichomium in *Descriptione Jerusalem*: « Jerusalem civitas Dei electa, sancta et gloriosa, fundata in montibus sanctis, loci eminentia, cæli solique felicitate cunctas mundi urbes superans, in totius orbis et Judææ medio, seu centrum et umbilicus terre sita est; et tanquam regia inter omnes accolæ, velut caput in corpore eminent, splendidisque ædificis sicut sol præ cæteris lucet. Tantaque gloria illustratur, ut singulari quodam privilegio omnium illic electus a Deo locus, ac non tantum fidelis cuiusque

animæ, verum etiam militantis Christi in terris Ecclesiis, denique et beate illius in celo triumphantis existit figura. Urbs perfecti decoris, gaudium et exultatio universe terre. Hæc circa annum a mundo creato 2023, tempore Abrahami a Melchisedech rege condita, Hebraice Salem, Græce vero Solyma vocata est; atque ab eo 30 annis possessa videtur. Quam deinde Jebusei a Jebuseo filio Chanaan prognati occupaverunt; a quibus Jebus et Jebuseum aliquando dicta est; quo tempore ejus regem Josue occidit. Tennerunt autem eam Jebusei annos octingentos et viginti quatuor, tantumque urbis fidebant firmitati, ut Davide rege ipsam oppugnato per contemptum cæcos, claudos et mutulos in moenibus collocarent, dietantes hos ad arcendum hostem sufficere. » Eusebio Adrichomius.

Denique S. Hieronymus, epist. 17 ad Marcellam, invitans eam ut Roma migret Jerusalem: « In tribus nominibus, ait, Trinitatis demonstrat fidem: Jebus, Salem et Hierusalem appellatur. Primum nomen calcata, secundum pax, tertium visio pacis. Paulatim quippe pervenimus ad fidem, et post concultationem ad pacis visionem erigimur: ex quo Salomon, id est pacificus, in ea natus est, et factus est in pace locus ejus. Et in figura Christi sub etymologia urbis, Dominus dominantium et Rex regum nomen accepit. »

Vers. 2. 2. URBS ENIM MAGNA ERAT GABAO, ET UNA CIVITATUM REGALIU. — Hebraice, sicut una civitatum regni, q. d. Gabao erat una ex præcipuis regni Chanaanorum civitatibus. Septuaginta, una præcipuarum civitatum regum; Masius, quanta illa urbium regni; Chaldeus, regnum.

Vers. 4. 4. QUARE TRANSFUGERIT, — impune scilicet « ad Josue, » q. d. Quare permittimus impunitum hoc Gabaoitarum a nobis ad Hebræos transfugium? q. d. Puniamus hanc eorum a nobis apostasiam, et excindamus eos, ne quis audeat eos imitari, et ad Hebræos transfugere, « quia pacem fecit cum Josue. »

Vers. 9. 9. IRRUIT ITAQUE JOSUE SUPER EOS REPENTE TOTA NOCTE ASCENDENS DE GALGARIS, — q. d. Josue tota nocte proficiens de Galgaris, summo mane pervenit ad Gabao, ac subito et ex improviso in castra hostium eam, absidentium irrui, itaque eos somno sopitos, luctatos patidosque oppressit. Nota hic novum stratagemam Josue, que celeritate et matutina irruptione hostium castra turbavit et superavit. Prudenter enim ait Themistocles, magnus Græcorum in præliis dux, « amicos patientia, hostes celeritate superandos esse. » Et Julius Cæsar: « Veni, vidi, vici, » quod imitatus Carolus V, piensius dixit: « Veni, vidi, vici Christus. » Celer et pervigil fuit Annibal, æque ac Vespasianus Imperator. Vide dicta Apoc. cap. III, vers. 3. Sic Troja a Græcis capta est, qui, ut ait Virgilius, *Æneid.* II :

Invadunt urbem somno vinoque sepoltam.

Noctu ergo summe contra hostes tam corporis quam animæ excubandum est. Noctu enim demones perambulantes ut turpia, scelerata et infanda concitant. Quare contra eos sub noctem, ut opem Dei et angelorum imploremus, recitamus *Psalm.* XC: « Qui habitat in adjutorio Altissimi, in protectione Dei cæli commorabitur, etc. Non timebis a timore nocturno, etc. A negotio perambulante in tenebris, » Chaldeus, non timebis a timore dormientium, qui ambulat in nocte, a morte in tenebris ambulante.

10. IN GABAO, — in agro Gabao; obsidebant enim Gabao. Vide simile cap. V, vers. 3.

PERSECUTUS EST EOS, — scilicet Israel Amorrhæos, vel Deus per Israel quasi militem suum. Hebræi enim sæpe subficient verbi suppositum illudque ex circumstantiis, quasi obvium lectori intelligendum supplendumque relinquunt.

11. DOMINUS MISIT SUPER EOS LAPIDES MAGNOS DE COELO (1). — Lapidis grandinis intelligit. Adhuc Josephus, lib. V *Antiquit.* cap. II, tonitrua et fulmina; quare non solum lapidosa et insulata magnitudinis grandine, sed etiam tonitrua et fulminibus terribilem fuisse hanc tempestatem, æque ac fuerat illa Ægyptiaca, *Exod.* IX, & 23. Similia fulminum auxilia a Deo fuisse immissa legioni Christianæ (quæ inde Fulminatix esse appellata) sub Marco Aurelio Imperatore, narrat Eusebius, libro V *Histor.* cap. V; ac Theodosio Imperatore contra Egentium præstanti narrat Claudianus, dum ita canit:

O nimium dilecte Deo, cui fudit ab antris,
Æolus aratas hyemes, cui militat æther,
Et conjurati veniunt ad classica venti.

Sic ad Samuelis preces Deus Philistæos per tonitrua percussit, et Hebræis perulentes obicit, I *Reg.* VII, 40.

12. TUNC LOCUTUS EST JOSUE DOMINO. — Chaldeus, tunc Josue laudavit Dominum, et laudando eum rogavit fiducia plenus, ut sisteret solem, donec plenam de hostibus cæsis obtineret victoriam; qua prece ad Deum præmissa, Josue fidens omnino divine virtuti epique, imperavit soli quietem et solstitium. Ecclesiasticus, cap. XLVI, 4, docet Josue id fecisse ex zelo et iusta ira contra hostes populi Dei, utique impellente eum Spiritu Sancto. Vide hic quam potens sit fides magna in Deum; sed etiam nobis suggerat et inspirat Deus oportet, ut eam inspiravit Josue: alioqui enim temerarius fuisset imperando soli stationem. Hoc est quod Christus promissit *Matth.* XXI, 22, dicens: « Omnia quecumque pefeceritis in oratione credentes, accipietis. » Quantum ergo credis et speras, tantum a Deo accipies. Quis ergo non summa speret a Deo, ut summa accipiat?

(1) Quævis sit opinio Interpretum de grandinis petrae lapidibus, hæc est dubium quin grande sit et divinum miraculum.

SOL, CONTRA GABAO NE MOVEARIS, ET LUNA CONTRA AIALON. — Hebraice est, sol, tace (1). Quod R. Salomon intelligit de Pythagorico cælorum concentu, q. d. Sol, ne canas uti soles, sed tace et audi vocem jussimque meum, ac siste gradum. Verum hoc ridiculum est et futile. Sol, tace, ergo idem est quod, Sol, quiesce, ne loco movearis. Septuaginta, Sol, apud Gabao stato, et luna apud Aialon stans. Sensus ergo est, q. d. Tibi, o sol, in virtute Dei omnipotentis jubeo, imperoque ut non movearis, sed immotus fixusque ex adverso urbium Gabao et Aialon consistas, ut lucem nobis præbeas, donec hostes nostros persequamur, omnesque ad interuentionem deleamus. Nam urbs Aialon vicina erat urbi Gabao, et inter eas vallis erat media, in qua prelium hoc gerabatur. Unde apparet illo die fuisse circa novissimum, lunamque soli fuisse conjunctam. Quod vero lunam nominat Josue, facit hoc, non quasi id necessarium esset ad præbendum suis lucem (hoc enim aliunde præstabat solus sol), sed quia poetica copia ludit in sole et luna, sicut in Gabao et Aialon; hic enim versus æque ac duo sequentes sunt Hebræici rythmi, deprimpi ut videtur ex libro *Justorum*. Unde apparet eos non esse compositos a Josue, sed hic inseri ex libro *Justorum*, sive Esdras restaurator librorum sacrorum, sive quis alius eos hic insererit, nisi quis dicat librum *Justorum* hic vocari annales publicos, in quibus quolibet anno vel seculo justorum, præsertim heroum, illustrata facta scribebantur, quasi eos ceteri hic Josue.

Secundo, nominat lunam, ut innuat non tantum solem, sed et lunam, omnesque cælorum orbis jussus fuisse gradum sistere: sole enim et luna, que astra sunt nobilissima, ac diei et nocti præstant, omnia reliqua cælestia astra et corpora significant; alioqui enim statio lune ad lumen et ad victoriam hic non requirebatur; significat ergo Deum hanc omnes cælorum orbis cohibuisse, ne videlicet constitutus ab eo a mundi creatione perpetuus inter orbis hos ordo, tenor et consensus unius aut duorum inæquabili progressionem perturbaretur, uti fuse docet Abulensis et Masius, ac Combricensis in lib. II *De Cælo*, Quæst. II, art. 3, in fine. Simile accidit *Isaïæ* cap. XXXVIII, 8, ubi Isaïas ad preces Ezechie regis solem decem gradibus retrocedere jussit.

Hinc ergo Josuano die non fuit tempus, cuius mensura est motus primi mobilis (hic enim motus illo die cessabat), sed fuit duratio que rem

(1) Committitur consentientiores interpretes quod Josue sic locutus est de verisimili solis reali vero lune statione. Innumeris argumentis incongruitati eorum nostri reprobatum est esse Deo impossibile, lunam sicut terram cupis est certillimum stansse, librum Josue narrasse hanc mirabilem eventum de Palestina quam incolunt, non vero de aliis regionibus; stupendum hoc miraculum una voce nec non per totum orbem terrarum a Judæis et a christianis fuisse pro semper creditum.

quavis existentem et perdurantem naturaliter comitatur, et cuius mensura poterat esse duratio primi mobilis, etiam dum ipsum quiescit. Atque hæc duratio mensurari poterat per horologia non solaria, sed arenaria vel ferrea, que suis temporibus librata stato tempore decurrunt, singulasque horas suo indice vel sono pulsque indicant. Simili modo cessante motu solis et lune, cessavit reciprocatio sive fluxus et refluxus maris; hic enim a motu lune causatur. Ita Combricensis.

13. NONNE SCRIPTUM EST HOC IN LIBRO JUSTORUM. — Fuit hic liber quasi sanctorum catalogus, in quo præclara virorum fide et religione illustrium facta erant descripta. Quis et qualis fuerit nescitur, nam plane intercidit. Ita Theodoretus et alii. Vide Sixtum Senensem in *Catalogo sacrorum librorum*, varias de hoc libro virorum sententias referentem.

STETIT ITAQUE SOL IN MEDIO COELI, — id est, in ipso coelo magno et vasto: est Hebraismus frequentis; vel in hemisphærio nostro, quod diuturnum est respectu alterius hemisphæri, quod respicit antipodes.

ET NON FESTINAVIT OCCUBERE SPATIO UNUS DIEI. — Hinc videtur quod Josue imperavit stationem soli sub vesperam, cum is occumberet, ideoque vereretur Josue ne hostes per tenebras imminentes effugerent. Justinus Martyr, dialog. *Contra Tryphonem*, opinatur diem hunc Josuano fuisse sex et triginta horarum. Nam præter duodecim horas naturales, addit illi quatuor et viginti horas supernaturales, quibus solem stitisse putat; nam dicitur hic sol stitisse spatio unius diei, quod ipse do die naturali viginti quatuor horarum accipit. Verius id accipias de die artificiali; hæc enim sola lucem prebet, idque innuit Ecclesiasticus, cap. XLVI, 5, dicens: « Una dies facta est quasi duo, » q. d. Dies que solet esse duodecim vel quatuordecim horarum, facta est quatuor et viginti, vel octo et viginti horarum. Stetit ergo hic sol per duodecim vel potius quatuordecim horas. Hæc enim pugna contigit sub solstitium æstivum, quando in Judæa dies est quatuordecim horarum.

Plura de hac statione solis litteralia et mystica dixi *Ecclesiast.* XLVI, 3, quibus adde tropologicis: In luna cognitionem intellectus, que in hac vita semper minus clara est, et in sole ardorem affectus considera. Hæc interdum in uno summo bono intuendo et diligendo absque varietate subsistant, donec ulciscatur se homo de inimicis suis. Nihil enim ita imperfectiones nostras domat et absumit, ac donum istud perfectissimæ contemplantionis, qua homo beneficio Domini novit angelicos spiritus emulari.

Physice et bellicæ Leo Imperator in *Tactis*, in *Epitolo*, num. 31: « In acie instruenda, ait, solem a tergo et ventum habeas, et in hostium oculis utrumque collocahis. » Idem dicit de pulvere, ut eum a tergo, et a fronte hostium collocaes, ut in eorum oculos involvet, eosque excæcet, ut

preliari nequeant; nimirum pulvis sequitur ventum.

Anagoge Rupertus: In hac statione solis, ait, est figura iudicii extremi; quando enim Christus iudicaturus advenit, tunc stante sole longus erit dies donec ulciscatur se de inimicis suis. « Juxta est, ait Sophonias, cap. 1, dies Domini magnus, dies ire, dies tribulationis et angustie, dies calamitatis et miserie. » Imo post diem iudicii cessabit omnis colorum motus, ac sol, luna et stelle consistent eodem loco in eternum, ut docent Theologi.

Allegorice: Allegorice, Josue hic typus fuit Jesu Christi. « Sicut enim pugnante Propheta (Josue) sol stetit, ita dum Salvator noster morte sua mortem dissolveret, sol meridie continuavit radios suos, et tenebris replevit terram, » ait Theodoretus, *Quaest. XV.*

Denique Hebraei, ob impetratam hinc a Josue solis stationem, sepulcro ejus insculperunt solem ad perennem tanti miraculi memoriam, quod ipse fuisse solis stator, ac instar solis nocte et die fuisset pervigil; nam « vigili stant bella magistro, » de qua re rursum dicam cap. ult. vers. 30.

Vers. 14. 14. NON FUIT ANTEA NEC POSTEA TAM LONGA DIES. — Nam dies Ezechiae ab Isaia prolongatus fuit duntaxat quindecim horarum. Decem enim horis diei Isaiae adjecti quinque; hic vero Josuanus dies fuit octo et viginii horarum. Nam quatuordecim horis diei Josue adjectas horas quatuordecim. Vide dicta *Eclii.* xlv, 3, et *Isaia* xxxviii, 8.

OBEDIENTE DOMINO VOCI HOMINIS, ET PUGNANTE PRO ISRAEL. — Potentum est quod Deus obediat homini, sicut Deus obedivit Josue petenti ut sisteret solem, quia Josue in omnibus obediebat Deo. Vis ut Deus te audiat, audi tu Deum, eique obedi; sic faciat tibi obedire omnia a se creata, tibi que quasi omnipotentiam suam communitabit. Scriplum est enim: « Voluntatem timentium se faciet. » Ita S. Dominicus dicebat se a Deo impetrare quicquid ab eo postularet. Idem etiamnum experitur viri sancti. « Ex quo intelligitur Deum servorum suorum precibus obedire, et ad eorum necessitatem creaturas suas opportune gubernare, » ait Auctor *De mirabil. S. Script.*, apud S. Augustinum, tom. III, lib. II, cap. iv.

Miratur S. Bernardus Deum natum ex Virgine illi quasi filium obedivisse; at magis mirum Deum obedire Josue. Christus enim matri obedivit, non qua Deus, sed qua homo et filius, hic vero Deus ut Deus obedivit Josue. O prodigium, o stupor, o dignatio nunquam in caelis vel terris audita, quod Creator creaturae, Deus homini obediat! Exclamat S. Bernardus: Erubescite, cinis: Deus se humiliat, et tu te exaltas. Erubescite, pulvis: Deus obedivit homini, et tu nec homini, nec Deo obedis!

Sanctus ergo Josue imperat caelis, ac quasi rex illicites figit, atque solem et lunam in medio cursu sola voce et imperio, tanquam habenis mirabiliter

detinet et frenat. Sic sancti imperant vite et morti, caelo et inferno, dum mortuos suscitant, et animas gehennae addictas convertendo in caelum transferunt. Qui enim Creator obedit, illi et Anseli, et daemones, et homines omnesque creaturae obediunt oportet. Vide hic quanta sit vis orationis, quam Deum nobis facit obedire. Unde Jacob in oratione luclans cum Deo, illumque volentem vincens vocatus est « Israel, » id est, « dominans Deo, » *Genes. xxxii, 28.* Orans ergo Deum fit Israel, Deoque praevalet. Vide dicta *Jacob. v, 16* et seq. Unde Chaldaeus hic vertit, ut exaudiretur coram Deo oratio hominis, quia per verbum suum pugnabat Dominus pro Israele. Sic et Masius, Pagninus, Arias et Vatablus. Audiatur S. Hieronymus in cap. xxviii *Isaia*: « Fiducia habitantis in se Dei, locutus est Jesus; Stet sol. » S. Ambrosius, lib. I *Offic.* cap. xl: « Jesus Nave, cum adversum Gabaonitas surgeret praelium, et vereretur ne non impediret victoriam, magnitudine mentis et fide clamavit: Stet sol; et stetit, dum haec victoria consummaretur. » D. Bernardus apud ejus vite auctorem, lib. II, cap. vii, cum adversus Leonios schismaticos constanter agendum ardentique precandum suaderet: « Josue, ait, pugnabat et ad consummationem victoriae dies sufficit protelata, soli ut stet non tam ortus quam imperat, et meretur fides tam solis obedientiam, quam de hoste prostrato victoriam. »

15. REVERSUSQUE EST JOSUE CUM OMNI ISRAEL IN CASTRA (in locum pro castris munitum) GALGALE. — « Reversus est, » scilicet confecto prorsus bello, quo Deus miraculose pugnabat pro Israele solem sistendo, donec omnes hostes cederentur, uti processit. Hic ego versus per anticipationem hic ponitur et quasi per parenthesis interjicitur; nam proprio loco collocandus esset in versu ultimo capituli. Ita Masius; aut planius et magis connexa cum versu sequenti, *q. d.* « Reversus est, » hoc est, reverti incipiebat Josue, quia fuerant quinque reges hostium duces, et videbantur effugisse; absconderant enim sese in spelunca Maceda: quod cum audisset Josue, reflexit iter, ac speluncam custodiri jussit, donec sui caeteros eorum assecelas persequerentur et cederent, uti sequitur. Unde Vatablus vertit, et Josue adornabat reditum.

16. FUGERANT ENIM, — juxta sensum jam datum. Masius et alii vertunt, *fugerant autem, et* hic versus neclatur eum versu 13, et versu 14 per parenthesis inseratur.

19. PERSEQUIMINI HOSTES. — Audi quid de hostibus fugientes insequendo sanciat Leo Imperator in *Tactica*, cap. xx, num. 202: « Victoria tibi a Deo concessa, ne statim turbulente et confuse illos insequare, sed inter insequendum ne conversi te rursum adorianatur providibe: nam effusa et intemperans insectatio opportunus ad offensionem facit eos, qui insequuntur. »

Et Vegetius, lib. III, cap. ult.: « Qui dispersis

suis, inquit, inconsulte insequitur, quam acceperat, adversario vult dare victoriam. » Unde Josue hic jubet ut totus Hebraeorum cuneus hostes persequatur.

Vers. 21. 21. IN MACEDA UBI TUNC ERANT CASTRA. — Jusserat enim Josue suos custodire quinque reges absconditos in Maceda, ibique castra figere, donec pars una exercitus fugientes persequeretur et cederet, quae hoc peracto ad caeteros in Maceda rediit. Castra ergo hic vocatur potior et munitiore exercitus portio. Ex Maceda deinde caesis quinque regibus, rediere ad pristina plenaque castra sita in Galgalis, ut patet versu ultimo.

NOLLESQUE CONTRA FILIOS ISRAEL MUTARE AUSUS EST. — Hebraice, *nemo contra filios Israel acuit linguam suam.* Masius, *nec canis acuisse linguam suam in quemquam filiorum Israel, q. d.* Israel nil passus est mali, fuitque omnibus circumcirca genibus formidabilis; quare nemo ausus fuit ipsum illaturo, ne canis quidem, animal alioqui cum primis irritabile, sed dentibus, non lingua metuendum; canes enim nullum lingua latrantes vix dentibus mordent. Est proverbium.

Vers. 24. 24. PONTE FIDES SUPER COLLA REGUM ISTORUM. — Non fuit hoc insolentis animi, aut victoria elati. Josue enim optime callebat illud Aristidis tom. II, orat. 2 *De pace*: « Usus victoriae honestus, non minorem quam victoria laudem affert. » Jussit ergo suis colla regum calcare, primo, ut suis fiduciam et animos ad caeteros Chanaanorum reges debellandos adderet, ostenderetque Deum implere promissa per Moysen, *Deuter. xxxiii, vers. ult.* ubi dicitur: « Negabunt te inimici tui, et tu eorum colla calcabis. »

Secundo, ut meritis de implissimis tyrannis sumeret prenas.

Tertio, ut suos longius ab infandis eorum sceleribus et communiione cum secleris Chanaanis abdicaret, utpote quos tam Dei vindicta, quam Josue sententia calcari, necari, necatosque in creuem agi ostentarique viderent. Allegorice: « Fuit haec non crudelitas, sed humanitas, ait Origenes, *humil. 41.* Christi sacramentum designans, quod Dominus Jesus adumbratum prius a filio Nave per singulas civitates, nunc in veritate per singulas animas credentium complet: ut quae possidebantur a pessimis regibus, secundum principem mundi hujus, expulsis iis et peremptis, facere eas dignetur habitaculum fidei et Sancti Spiritus templum. »

Symbolice S. Hieronymus, lib. I *Contra Jovin.*, per quinque reges accipit quinque sensus, qui in homine regnant, et a Jesu pugnante superantur. « Significatur, inquit, quod antequam Dominus populum suum educeret de Aegypto, et circumcideret eum, visus, odoratus, gustus, auditus tactusque regnaverint, et his quasi principibus fuerint universa subjecta, quos Jesus ad speluncam corporis confugientes et ad tenebrosam locum, id est, ipsum ingredients corpus, inter-

fecit, ut per id occiderentur, per quod ante regnabant. »

31. DE LEBNA TRANSIIT IN LACHIS. — Vide ut Josue sapienter utatur victoria, ac regibus caesis urbes omnes consternatas capiat et instar fulminis pervadat. Peccavit ea in re Annibal; si enim caesis Romanis ad lacum Trasimenum Romani perrexisset, eam cepisset. Unde de eo dictum: « Vincere scit Annibal, sed victoria uti nescit. »

37. CEPIT EAM. — Josue ergo cepit Hebron, sed pervolando. Unde nonnulli gigantes eam rursus occuparunt, quos in eadem postea delevit Caleb, ut patet cap. xv, 14, de quo cap. seq. vers. 21.

ET PERCUSSIT IN ORE GLADIJ, — id est, in acie gladii; quod Galli dicunt, *au fil de l'épée.* Hae phraei significatur omnes gladio fuisse trucidatos; quod enim homini est os, hoc gladio est acies. Sicut enim homo cibum quem ore contingit, devorat: sic gladius quicquid acie sua ferit, consumit.

REGEM QUOQUE EIUS, — scilicet jam ante percussisset gladio, ac percussum suspenderat in patibulo, uti dixit vers. 26. Repeti enim regis eadem, quia recenset stragem communem urbi ejus Hebron illatam, cum rex caesus sit non in Hebron, sed in Maceda.

40. PERCUSSIT, etc. ASEROTH. — Ita legendum cum Romanis non *Aseroth*. Sic et Septuaginta Hebraeorum nomen ut proprium regionis retinuerunt, tam hic quam cap. xii, 8, et cap. xiii, 20; sed et Eusebius in *Locis Hebr.* asserit, *Aseroth* esse nomen proprium urbis. Masius tamen et alii hoc nomen accipiunt non ut proprium, sed ut appellativum, vertuntque *effusiones*, *sive* loca devia et convales, ubi scilicet montes collesve in valles camposque se porrigunt et effundunt. Noster, *Deut. cap. iv, vers. 27,* vertit *radices montis*, ac *Numer. cap. xxi, vers. 43,* vertit *scopolos*, qui in flumine se tendunt et effundunt.

QUAE QUOD SPIRARE POTERAT, INTERFECIT. — Hebraice, *omnem animam*, id est, omnem hominem, qui spiritu et halitu vitaeque fruebatur, « interfecit: » nam pecora non esse caesa, sed in praedam abacta patet cap. sequenti, vers. 14. Nusquam enim Deus jussit pecora occidi nisi in Juchico, cap. vi, 21, quia ipsa statuta fuit anathema. Ita Abulensis, *Quaest. XCIII.*

41. A CADESBARNE USQUE GAZAN. — Vide hic fortitudinem, felicitatem, celeritatem, victorias Josue, quibus quasi fulmen transvolando omnia stravit et subegit, licet munitissima, qualis erant Gaza, urbs Philistinorum fortissima, adeo ut Alexander Magnus spatio bimestri eam oppugnaret, antequam caperet, teste Diodoro, lib. XVII. Hinc et a robore nomen accepit. Gaza enim Hebr. est *עוז* *Azza*, vel Gaza (nam litteram *ain* saepe pronuntiant ut *g*: sic עזרה pronuntiant *Gomerria*, עומר *gomer*, etc.). Hoc tamen nomen alia de causa eidem confirmatum est postea a Cambyse, filio Cyri, quam recenset Pomponius Mela, lib. I,

cap. xi: «In Palestina, ait, est ingens et munita admodum Gaza. Sic Persæ ætærarium vocant. Et inde nomen est, quod cum Cambyses armis Egyptum peteret, hæc belli opes et pecuniam intulerat, »

ut illa in Gaza, utpote munitissima, esset tutissimam. Hinc et paulo post Josue transitum, gigantes receperunt Gazam, eamque munitiorem effecerunt, uti narratur cap. seq., vers. 22.

CAPUT UNDECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Josue prælio superat Jabin regem Asor præpotentem cum regibus sibi federatis, ac Chananaeam pene totam subjugat, itaque a præliis cessat. Huc usque audivimus bellum Australe Josue, nunc audivimus Aquilonare; ipse enim subacta Chananaea Australi, arma jam vertit ad Aquilonarem.

1. Quæ cum audisset Jabin rex Asor, misit ad Jobab regem Madon, et ad regem Semeron, atque ad regem Achsaph: 2. ad reges quoque Aquilonis, qui habitabant in montanis et in planitie contra meridiem Ceneroth, in campestribus quoque et in regionibus Dor juxta mare; 3. Chananaeum quoque ab Oriente et Occidente, et Amorrhæum atque Hethæum ac Pherezeum et Jebussæum in montanis: Hævæum quoque qui habitabat ad radices Hermon in terra Maspha. 4. Egressisque sunt omnes cum turmis suis, populus multus nimis sicut arena quæ est in littore maris, equi quoque et currus immense multitudinis: 5. conveneruntque omnes reges isti in unum ad Aquas Merom, ut pugnarent contra Israel. 6. Dixitque Dominus ad Josue: Ne timeas eos, cras enim hac eadem hora ego tradam omnes istos vulnerandos in conspectu Israel; equos eorum subnervabis, et currus igne combures. 7. Venitque Josue et omnis exercitus cum eo, adversus illos ad Aquas Merom subito, et irruperunt super eos, 8. tradiditque illos Dominus in manus Israel. Qui percusserunt eos, et persecuti sunt usque ad Sidonem magnam, et Aquas Maserephoth, campumque Masphe, qui est ad Orientalem illius partem. Ita percussit omnes, ut nullas dimitteret ex eis reliquias: 9. fecitque sicut præceperat ei Dominus; equos eorum subnervavit, currusque combussit igni. 10. Reversusque statim cepit Asor, et regem ejus percussit gladio: Asor enim antiquitus inter omnia regna hæc principatum tenebat. 11. Percussitque omnes animas, quæ ibidem morabantur; non dimisit in ea ullas reliquias, sed usque ad interneccionem universa vastavit, ipsamque urbem peremit incendio. 12. Et omnes per circuitum civitates regesque earum cepit, percussit atque delevit, sicut præceperat ei Moyses famulus Domini. 13. Absque urbibus, quæ erant in collibus et in tumulis sitæ, cæteras succendit Israel; unam tantum Asor munitissimam flamma consumpsit. 14. Omnemque prædam istarum urbium ac jumenta diviserunt sibi filii Israel cunctis hominibus interfectis. 15. Sicut præceperat Dominus Moyse servo suo, ita præcepit Moyses Josue, et ille universa complevit: non præterit de universis mandatis, nec unum quidem verbum quod jussisset Dominus Moyse. 16. Cepit itaque Josue omnem terram montanæ, et meridianæ, terramque Gosen, et planitiæ, et Occidentalem plagam montemque Israel, et campestris ejus; 17. et partem montis quæ ascendit Seir usque Baalgad, per planitiem Libani subter montem Hermon: omnes reges eorum cepit, percussit, et occidit. 18. Multo tempore pugnavit Josue contra reges istos. 19. Non fuit civitas quæ se traderet filiis Israel, præter Hævæum, qui habitabat in Gabaon: omnes enim bellando cepit. 20. Domini enim sententiæ fuerat, ut indurarentur corda eorum, et pugnarent contra Israel et caderent, et non mererentur ullam clementiam, ac perirent, sicut præceperat Dominus Moyse. 21. In illo tempore venit Josue, et interfecit Enacim de montanis, Hebron, et Dabir, et Anab, et de omni monte Juda et Israel, urbesque eorum delevit. 22. Non reliquit ulum de stirpe

Enacim, in terra filiorum Israel, absque civitatibus Gaza, et Geli, et Azoto, in quibus solis relictis sunt. 23. Cepit ergo Josue omnem terram, sicut locutus est Dominus ad Moysen, et tradidit eam in possessionem filiis Israel secundum partes et tribus suas, quievitque terra a præliis.

1. JABIN REX ASOR. — Asor erat totius Chananaeæ metropolis, inter omnia ejus regna tenens principatum: cessit tribui Nephtali: distat a Cæsarea Philippæ sex milliariibus, a mari Mediterraneo novem. Ita ex Josepho et aliis Adrichomius.

2. CONTRA MERIDIEM CENEROTH, — hoc est ad meridiem stagni Genesareth, quod alio nomine mare Tiberiadis sive Galilææ dicitur (1).

4. POPULUS MULTUS NIMIS, SICUT ARENA QUÆ EST IN LITTORE MARIS, — id est magna et innumerabilis hominum multitudo. Est enim hyperbole in Scriptura usitata, pertinens ad amplificandam victoriam, ac simul terræ promissæ fecunditatem (ut polo quæ tantam multitudinem alere poterit) commendandam. Josephus, lib. V *Antiq.* cap. II, asserit fuisse trecenta millia peditum, decem equitum et duo millia currum.

6. VULNERANDOS. — Alii vertunt, *occidendos*: utrumque significat Hebr. *חַיִּים* *chajim*, et utrumque hic factum; jussisset enim Deus omnes Chananaeos occidi.

EQUOS EORUM SUBNERVAVIS, — hoc est, equis nervos vel suffragines aut crura incidis, ut videlicet inutilis reddantur, ne posthac illis utaris in bello, et fiduciam ponas in eis me neglecto. Hæc enim de causa equorum copia a Deo fuit improbatæ et vitæ Hebræis, *Deut.* XVII, 16; *Psal.* XLVII, 10; *Psal.* XX, 8. Vide dicta *Exodi* XIII, 13. Eadem de causa jussit et currus comburi: reliqua vero præda camelorum, asinorum, boum, ovium, etc., Hebræis fuit permittit. Ita Abulensis, Masius, Arias, Vatablus. Vide dicta *Exodi* XIII, 13.

Tropologie Origenes: Cum demone pugnantem, inquit, arma ei eripiamus necesse est: equum ergo enervamus, cum lascivum corpus jejuniæ frangimus: corpus enim est quasi equus lascivus, cui animus quasi equus insidet et presidet, ut illud domet, et flagello discipline quasi auriga moderat et regat.

8. USQUE AD SIDONEM MAGNAM, — non quod alia fuerit Sidon minor, sed quod Sidon vicina Tyro cognomen habuerit magna. Sidon enim artificum industria, navium nautarumque copia et maxime portus commoditate ab omnibus celebrata fuit. Dicta est Sidon a Sidone filio Chanaan conditore, ut vult Josephus, lib. I *Antiq.* cap. VI, et S. Hieronymus in *Quest. in Gen.*; vel, ut Justinus, lib. XVIII *Histor.*, Strabo, lib. XII, et alii a piscium copia. Phœnices enim piscem vocant *sid* (quod Hebraice significat venari); unde et hodie Sid a vitæ a Turcis et Syris vocatur *Soid*,

(1) Cæsareæ civitas erat quæ nomen suum dabat loco supra quem sita erat, et ad meridiem Asor.

vel *Saida*. Est autem hæc urbs in Phœnicia, adeoque videtur olim fuisse metropolis Phœnicie. Unde *Isaie* XXII, 12, Tyrus illa mareibus opibusque et viribus inelyta vocatur filia Sidonis. Sita est in littore maris Mediterranei sub Antilibano. Ita Masius.

ET AQUAS MASEREPHOTH. — *מִסְרֵפּוֹת מֵאֲקוּוּוּ* *misrephot aquarum*, hoc est, et *ustrinas aquarum*, ut vertit Masius; vel, ut alii, *adustiones vel incendia aquarum*; Tigurina, *caustiones aquarum*: per quas Vatablus et R. David intelligunt aquas calidas, quales sunt Aquisgrani ad balnea. Alii salinas intelligunt, quod scilicet ibidem aqua ex mari per canales deducta, solis radiis aëctæ, et quasi exusta in salem durabatur. Ita Chaldaeus, Lyranus, R. Salomon, Adrichomius et alii. Tertio, Masius fornaces vitrarum intelligit: arenam enim vi ignis excoctam et liquatam, ex qua conflatur vitrum, hic vocari aquam: omne enim liquidum subinde aqua vocatur.

10. ASOR ENIM ANTIQUITUS INTER OMNIA REGNA HÆC PRINCIPATUM TENEAT. — Illic liquet Asor fuisse metropolim Chananaeæ, ut dixi vers. 1, ideoque Jabin regem Asor hos omnes reges et urbes Chananaeæ, quæ hic nominantur, non tantum habuisse federatas, sed etiam sibi quasi principi subditas.

11. NON DIMISIT RELIQUIAS. — Nonnullos tamen fuga, vel tum, vel antea evasisse, qui paulo post mortem Josue vires receperunt, urbesque restaurarunt, ac novos reges sibi crearunt, qui Hebræos vexarunt et affligerunt, patet *Judic.* IV, 2, ubi post 130 annos Jabin rex Asor dicitur per viginti annos dominatus Hebræis. Unde verisimile est Jabin fuisse commune nomen regum Asor, uti regum Egypti commune nomen fuit Pharaon, deinde Ptolemæus, ac regum Syriæ nomen erat Antiochus. Ita Masius. Simile accidit in Medianis, qui excisi a Mose, *Num.* XXXI, rursus succreverunt, ac iterum bella moverunt Israelitis. Unde a Gedeone prostrati sunt *Judic.* VI. Sic et Hebronitæ a Josue successi, rursus viros, urbenque Hebron receperunt, ac a Caleb devicti sunt, ut patet vers. 21, conferendo eum *Judic.* I, 10.

Porro Procopius, lib. IV *de Bello Vandalarum*, et ex eo Evagrius, lib. IV *Hist.* cap. XVII, asserunt multos Chananaeorum cernentes se Josue non posse resistere, ex Chananaea profugisse in Egyptum, Libyam et Africam, ibique novas edificasse urbes, nonnullos quoque in Germaniam, aliasque Europæ provincias pervenisse tradunt Rabbini, ac imprimis Aben Ezra, et ex his Genebrardus in *Chron.*

13. AB URIBUS QUÆ ERANT IN COLLIBUS ET IN V

TUMULIS SITE, CÆTERAS SUCCENDIT ISRAEL. — Hebraice, tantum urbes quæ erant in tumulis suis, non succendit. Unde recte infert noster Interpres, asseritque cæteras urbes, quæ non erant in collibus, a Josue fuisse successas. Dicuntur vero urbes in tumulis site, quæ eminentiore sunt loco, vel in collibus, ideoque loci natura munitæ. Unde Theodoretus, Chaldaeus et Vatablus vertunt, *urbes fortes*; Masius, *aggeribus munitas*. Sensus est, q. d. Josue urbes non munitas succendit, eo quod timaret ne ille se abeunte rursus a Chananeis hostibus occuparentur, cum ipse pauciores haberet milites, quam ut omnes urbes quas capiebat, valido presidio firmare posset: urbes vero in collibus munitas non succendit, utpote quas facile parvo presidio tenere et tutari poterat, excepta tamen urbe Asor, quæ caput erat et metropolis aliarum; hæc enim exussit: quia si illa mansisset integra, fuisset continua belli materia, Chananeis ad regiam hanc urbem repetendam, et sibi vindicandam perpetuo intentis et exultantibus. Ita Abulensis.

16. MONTEMQUE ISRAEL. — Quæres, quis sit hic mons? Masius et Arias censent montem hic vocari loca montosa circa Samariam. Mons enim Samarie dictus est mons Israelis, postquam decem tribus facientes schisma a Juda et Roboam rege, nomen Israelis sibi appropriarunt, regni que sui caput fecerunt Samaritanam, ac regem sibi egerunt Ieroboam. Hinc colligit Masius tunc librum non a Josue, sed diu post eum ex Bithris a Josue relictis fuisse conscriptum.

Alii per montem Israelis accipiunt montem Sion, in quo edificatum fuit templum, ut ille ob templum autonomaticè vocetur mons Israelis. Alii accipiunt montem Bethel, ubi Jacob, qui alio nomine dictus est Israel, vidit scalam e terra in celum porrectam, Deumque seale innixum, ac ab eo promissionem Chananeæ a posteris suis possidende accepit, *Genes. xxviii, 12*. Alii cum Cæjetano et Saliano intelligunt montem Garizim, vel similem juxta Sichem, situm in agro, quem Jacob ibidem emerat, *Genes. xxxiii, 19*.

17. ET PARTEM MONTIS QUÆ ASCENDIT SEIR, — id est, in Idumæam. Recto vertit noster Interpres, si in Hebræo moderna puncta a Rabbiniis substituta commutet, ac loco *הר שיר* *hechatach*, legas *hachelez*, id est, istam partem. Aquila quoque, Chaldaeus et Vatablus vertunt *montem divisionis*, id est, divisum et dividendum, quia Chananeam dividit et disterminat ab Idumæa. Recentiores cum Symmacho et Masio vertunt *levem*, id est levem, politum, giabrum, id est, nudum et arboribus vacuum. Septuaginta retinuerunt nomen Hebræum quasi proprium.

18. MULTO TEMPORE PUGNAVIT JOSUE CONTRA REGES ISTOS. — Josephus, lib. V. *Antiq.* cap. ii, asserit Josue quinquennio subegisse Chananeam. Verius est eum id fecisse septennio, saltem inchoato. Id enim disertè tradunt Chronologi Hebræorum in

Seder Olam, ac Theodoretus, Abulensis, Masius, Serarius, Tornielius et alii, idque satis colligitur ex annis Caleb, cap. xiv, 7, ut ibi ostendam.

19. NON FUIT CIVITAS QUÆ SE NON TRADERET. — Verè a Corrigè cum Romanis, *quæ se traderet*. Hebraice enim est, *quæ pacem faceret*, vel offerret, ut oblatam acceptaret. Tradunt enim Rabbini, quos sequitur Masius, Josue obtulisse pacem singulis urbibus Chananeæ, sed omnes pacem abuisse, quod nollent conditionem pacis, scilicet subjectionem et servitutem Hebræorum subire. Alii tamen negant Josue obtulisse eis pacem, eo quod Deus vellet omnes occidi. Locus enim *Deuter. xx, 10*, ubi jubetur ut pax offeratur urbibus hostilibus, ambiguus est et doctus, an ad exteros duntaxat, an vero etiam ad Chananeos pertineat.

20. DOMINI ENIM SENTENTIA FUERAT, UT INDURARENTUR CORDA EORUM. — Hebraice, *a Domino erat ut indurarentur cor suum*. Ita Masius. Ipsi ergo Chananeæ se indurabant ut nollent cum Hebræis pacisci, non vero, ut ait Calvinus hic, ipse Deus qui veniam Chananeis negari jussisset, eos in cæcum furorem ippulit, ne locum darent misericordie. Id tamen Domini sententia et judicio factum est, ob nefaria eorum scelera; factum, inquam, non active et impulsivè, sed permissivè et objective: illa mirum providentia, quam circa peccata, sanctissima Dei majestas habet: quæ, qualis et quanta sit, explicuit *Ezod. vii, 3*.

Hinc elicitur quod, si Chananeæ pacem a Josue et Hebræis petissent, ac penitentes in unum voti Dei eam cultum cum Hebræis transire voluissent, Deum decretum suum de illis occidendis revocatum fuisse, aut potius declaratum illud non comprehendere Chananeos penitentes, sed tantum impenitentes et in sua impietate obduratos. Ita Abulensis, Masius et alii.

21. INTERFECIT ENACIM, — id est gigantes posteriores Enac gigantes.

Quæritur, quomodo Josue gigantes, eorumque urbes Hebron, Dabir et Anab deleverit, cum post mortem Josue id fecerit Caleb et Othoniel, ut dicitur cap. xiv, 12, et *Judic.* cap. i, vers. 10, 11 et 12? Abulensis, *Quest. lxxv*, respondet esse hic anticipationem, tribuque his Josue illa que ipse invenit, sed posteri ejus perferunt. Melius respondet Masius utranque contigisse: gigantes enim a Josue partim cæcos, partim pulsos esse ex Hebron, Dabir et Anab, cum ipse illas urbes victor percurreret; pulsos vero ac profugos, qui scilicet Josue manus evaserunt, fugisse, et sese recepisse in Gazam, Geth et Azotum, quæ erant urbes Philistinorum. Unde post mortem Josue viribus resumptis, majorum suorum sedes, scilicet Hebron, Dabir et Anab recuperarunt, rursumque occuparunt donec tandem a Caleb et Othoniele funditus fuere deleti. Id insinuat versus sequens.

Porro *Enacim* hebraice idem est quod *torquati*, torque oruati. Sic Manlius apud Romanos cogno-

minatus est Torquatus, quod Gallo in prelio torquem ademisset. Porro torques aurei militibus ob strenuam gestam donari ab Imperatoribus solebant: unde torquati dicti qui duorum generum erant, simplares duplaresque. Vegetius, lib. II: Torquati, inquit, duplares, torquati simplares erant, quibus torques aureis solidus virtutis premium fuit: quem qui meruisset, propter laudem interduum duas consequatur annonas, duplares duas, simplares unam. Torquati tamen hodie vocitari debent equites, qui vulgo cochleati dicuntur, quos Rex noster gestamine suo regione insignivit, qui que ordinem regium gestare dicuntur. Ita Budeus. Sic tradunt Rabbini gigantes hosce bellipotes vasta sua corpora torquibus implese et ornasse. Enacim enim erant colossi gigantes et monstra hominum.

22. CÆT ERGO JOSUE OMNEM TERRAM — Chananeæ, « omnem, » id est, potiore et quasi om-

nem; paucæ enim intacta reliquit; vel « omnem, » scilicet quam bello tentavit, quam adire et expugnare voluit: nullam enim adit, quam non expugnarit, uti Deus illi promiserat cap. i, vers. 3. Aliquas tamen in Chananeæ urbes non adit, intactasque reliquit æque ac Gazam, Geth, Azotum et cæteras urbes Philistinorum, perinde ac Tyrum, Sidonem cæterasque Phœnicæ urbes, quæ tamen ambitu terræ a Deo Hebræis promissæ continentantur. Cur id fecerit, causas afferam *Judic. ii, 21*.

SECUNDUM PARTES ET TRIBUS. — *Et significat id est, q. d. Secundum partes*, id est, secundum tribus. Hebraice, *juxta partitiones eorum, ad tribus eorum*, id est, prout Hebræi per suas tribus erant divisi et dispersiti.

QUEVITQUE TERRA, — id est, habitatores terræ a Josue vel occisi, vel suppressi subactique, nullum Israeli bellum moverunt. Ita Arias, Vatablus et alii.

CAPUT DUODECIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Numerantur 31 reges a Josue in Chananeæ cæsi.

Vide hic ut Josue regum omnium fuerit terror, imo iudex et vindex.

1. Hi sunt reges, quos percusserunt filii Israel, et possederunt terram eorum trans Jordanem ad solis ortum, a torrente Arnon usque ad montem Hermon, et omnem Orientalem plagam, quæ respicit solitudinem. 2. Sehon rex Amorrhæorum, qui habitavit in Hesebon, dominatus est ab Aroër, quæ sita est super ripam torrentis Arnon, et mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, usque ad torrentem Jaboc, qui est terminus filiorum Ammon; 3. et a solitudine usque ad mare Ceneroth contra Orientem, et usque ad mare Deserti, quod est mare salissimum, ad Orientalem plagam per viam quæ ducit Betsimoth; et ab Australi parte, quæ subjacet Asedoth, Phasga. 4. Terminus Og regis Basan, de reliquiis Raphaim, qui habitavit in Astaroth, et in Edrai, et dominatus est in monte Hermon, et in Salecha, atque in universa Basan, usque ad terminos. 5. Gessuri, et Machati, et dimidiæ partis Galaad: terminos Sehon regis Hesebon. 6. Moyses famulus Domini, et filii Israel percusserunt eos, tradiditque terram eorum Moyses in possessionem Rubenitis, et Gaditis, et dimidiæ tribui Manasse. 7. Hi sunt reges terræ, quos percussit Josue, et filii Israel, trans Jordanem ad Occidentalem plagam, a Baalgad in campo Libani, usque ad montem cujus pars ascendit in Seir: tradiditque eam Josue in possessionem tribubus Israel, singulis partes suas, 8. tam in montanis, quam in planis atque campestribus. In Asedoth, et in solitudine, ac in meridie Hethaus fuit et Amorrhæus, Chananeus et Phereæus, Hevæus et Jebuzeus. 9. Rex Jericho unus, rex Hai, quæ est ex latere Bethel, unus, 10. rex Jerusalem unus, rex Hebron unus, 11. rex Jerimoth unus, rex Lachis unus, 12. rex Eglon unus, rex Gazer unus, 13. rex Dabir unus, rex Gader unus, 14. rex Herma unus, rex Hered unus, 15. rex Lebna unus, rex Odullam unus, 16. rex Maceada unus, rex Bethel unus, 17. rex Taphua unus, rex Opher unus, 18. rex Aphec unus, rex Saron unus, 19. rex Madon unus, rex Asor unus, 20. rex Semeron unus, rex Achsaph unus, 21. rex Thenac unus, rex Ma-

Gades unus, rex Jachanan Carmeli

unus, 23. rex Dor, et provincie Dor unus, 24. rex Thersa unus: omnes reges triginta unus.

2. DOMINATUS EST, etc., MEDIE PARTIS IN VALLE. — Hebraice, *dominatus est in medio vallis*. Ita Septuaginta, quasi dicat: Dominatus est per dimidiam vallem, qua dividitur fluvio Arnon, ita ut medietas fluvii et vallis adjacentis esset Sehon regis Amorrhæorum, altera vero dimidia pars esset Moabitarum. Vide Deut. III, 16.

4. RAPHAIM. — Ita vocabantur gigantes prognati ex Rapha, sicut Enakim prognati ex Enac. Vide dicta Genes. XIV, 5.

QUI HABITAVIT IN ASTAROTH. — Ita dicta est hæc urbs et regia Og regis Basan, ab Astarte idolo Diane sive Junonis, hoc est lune, que ibi colebatur; unde et cognominabatur *carvain*, id est, duorum cornuum, quia luna dum nascitur bicornis est. Vide dicta Genes. XIV, 5; sic et Baalgad, ait Arias, ex nomine Fortuna, que ibi colebatur, nomen accepit: *Gad* enim est fortuna, ut dixi Genes. XXX, 41; *Baal* est Deus.

9. REX JERICHO UNUS. — « Rex, » id est regulus, sive princeps. Singule enim urbes cum suis municipiis suos habebant reges, id est, rectores et principes, ut patet ex seq.; olim enim singularum urbium domini vocabantur reges, teste Aristotele, lib. III *Polit.*, Strabone, lib. XVI, et Plinio, lib. VI, cap. IX. Hinc collige quanta fuerit illius regi simplicitas, cum reges suis contenti urbibus alias non ambirent, sed cum eis contra communis hostes, v. g. Hebræos conspirarent. Jam autem non raro videmus tantam esse hominum ambitionem, ut ei satiande totus mundus non sufficiat. Unde de Alexandro Magno cecinit Poeta:

Unus Pello juveni non sufficit orbis,
Sarcophago contentus erit.

Quid miseri mortales terram ambitis? quid agros agris, urbes urbibus, regna regnis adicere satagitis? quid tota vita vosmetipsos in fundorum dilatatione exerceatis, cras morituri, Deo judici vindicique ambitionis, injustitie et tyrannidis exactam rationem reddituri? in tumultu terre otopedalii sepeliendi? in gehenna per omnem æternitatem arsurus? Hoc est terre punctum, quod

inter mortales ferro et igni dividitur. O quam angusti sunt mortalium termini? O quam angusti cœcique mortalium animi! itane terre punctum vastissimis, pulcherrimis, opulentissimis celorum orbibus regnisque antefertis?

23. REX GENTIUM GALGAL UNUS. — Hebraice ad Galgal additur articulus *lamed*, q. d. « Rex Gentium Galgal, » vel in Galgala « unus. » Certum est Galgal hic non esse Galgala, ubi Josue transitu Jordano fixit castra: ibi enim nulla erat civitas, nullus rex. Quare verisimiliter Masius et alii censent Galgal esse Galilæam. Hæc enim Hebraice dicitur גלגל *Galil*. Galgal autem idem est quod *Galil*, geminata duntaxat littera *guimel*, quod frequens est Hebræis. Unde Septuaginta in editione Romana *Galgal* vertunt *Galilæam*, nec usquam aliam invenimus *Galgal* quam Galilæam. Hæc vocatur *Gentium*, tum quia vicinos habebat Tyrios, Sidonios aliosque Gentiles; tum quia in ea habitabant et permixtæ erant varie Chanaanæorum aliorumque populorum Gentes, inquit Abulensis; tum quia ad illam ob maris emporia et mercimonia magnus erat aliarum gentium concursus, ait Masius. Accessit postea quarta causa, quod Salomon Hiram regi Tyri Gentili, ob præstitum in fabrica templi operam, in Galilæa dederit viginti urbes, ut notat S. Hieronymus. Verum hæc donatio Galilææ primitus non indidit cognomen *Gentium*, sed jam inditum roboravit et confirmavit. De Galilæa plura dicam cap. seq., vers. 2.

24. OMNES REGES TRIGINTA UNUS. — Notat S. Hieronymus, epist. ad *Dardianum*, terram Hebræis a Deo promissam datamque in longitudine a Dan usque ad Bersabee continere tantum centum et sexaginta millia passuum, sive centum et sexaginta millaria Italica; latitudinem vero, quam a Joppe ad Jordanem metimur, complecti sexaginta passuum millia: ergo angustior erat Italia, imo et Belgio. Quare tot in terra tam angusta dominari regulos, totque alios in ea superesse populos, de quibus cap. sequenti, arguit admirabilem olim fuisse soli filius ubertatem, meritum vocari terram lacte et melle manantem.

CAPUT DECIMUM TERTIUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Jubet Deus Josue ut reliquis novem tribubus Chanaanem trans Jordanem, tam bello subactam quam subegendam distribuât, sicut Moses distribuerat eandem cis Jordanem sitam tribus tribubus, scilicet Ruben, Gad et dimidiæ Manasse. Unde, vers. 13, recenset et repetit sortem et terminos a Mose datos tribui Ruben, ac vers. 24, datos tribui Gad, et vers. 29, datos tribus Manasse.

1. Josue senex provecctæque ætatis erat, et dixit Dominus ad eum: Senuisti, et longævus es, terraque latissima derelicta est, que necdum sorte divisa est: 2. omnis videlicet Galilæa, Philistiim et universa Gessuri. 3. A fluvio turbido, qui irrigat Ægyptum, usque ad terminos Accaron contra Aquilonem: terra Chanaan que in quinque regulos Philistiim dividitur, Gazos et Azotios, Ascalonitas, Gethæos, et Accaronitas. 4. Ad meridiem vero sunt Hevæi, omnis terra Chanaan, et Maara Sidoniorum, usque Apeca et terminos Amorrhæi, ejusque confinia. 5. Libani quoque regio contra Orientem, a Baalgad sub monte Hermon, donec ingrediaris Emath. 6. Omnium qui habitant in monte, a Libano usque ad aquas Maserephoth, universique Sidonii. Ego sum qui delebo eos a facie filiorum Israel. Veniat ergo in partem hereditatis Israel, sicut præcepi tibi. 7. Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, et dimidiæ tribui Manasse, 8. cum qua Ruben et Gad possederunt terram quam tradidit eis Moyses famulus Domini, trans fluentem Jordanis ad Orientalem plagam. 9. Ab Aroer que sita est in ripa torrentis Arnon, et in vallis medio, universaque campestris Medaba, usque Dibon, 10. et cunctas civitates Sehon, regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, usque ad terminos filiorum Ammon, 11. et Galaad, ac terminum Gessuri et Machati, et omnem montem Hermon, et universam Basan, usque ad Salecha, 12. omne regnum Og in Basan, qui regnavit in Astaroth et Edrai, ipse fuit de reliquis Raphaim: percussitque eos Moyses, atque delevit. 13. Nolueruntque disperdere filii Israel Gessuri et Machati; et habitaverunt in medio Israel usque in presentem diem. 14. Tribui autem Levi non dedit possessionem; sed sacrificia et victimæ Domini Dei Israel, ipsa est ejus hereditas, sicut locutus est illi. 15. Dedit ergo Moyses possessionem tribui filiorum Ruben juxta cognationes suas. 16. Fuitque terminus eorum ab Aroer, que sita est in ripa torrentis Arnon, et in valle ejusdem torrentis media: universam planitiem, que ducit Medaba, 17. et Hesebon cunctosque viculos earum que sunt in campestribus; Dibon quoque, et Bamothbaal, et oppidum Baalmon, 18. et Jassa, et Cedimoth, et Mephaath; 19. et Cariathaim, et Sabama, et Sarathasar in monte convallis. 20. Bethphogor et Asedoth, Phasga et Bethiesimoth, 21. et omnes urbes campestris, universaque regna Sehon regis Amorrhæi, qui regnavit in Hesebon, quem percussit Moyses cum principibus Madian: Hevæum, et Recem, et Sur, et Hur, et Rebe duces Sehon habitatores terra. 22. Et Balaam filium Beor ariolum occiderunt filii Israel gladio cum cæteris interfectis. 23. Factusque est terminus filiorum Ruben Jordanis fluvius. Hæc est possessio Rubenitarum per cognationes suas urbium et viculorum. 24. Deditque Moyses tribui Gad et filius ejus per cognationes suas possessionem, cujus hæc divisio est: 25. Terminus Jaser, et omnes civitates Galaad, et dimidiam partem terræ filiorum Ammon, usque ad Aroer, que est contra Rabba, 26. et ab Hesebon usque Ramoth, Masphe et Bethonim; et a Manaim usque ad terminos Dabir; 27. in valle quoque Betharam, et Bethnemra, et Sooth, et Saphon reliquam partem regni Sehon regis Hesebon: hujus quoque finis, Jordanis est, usque ad extremam partem maris Cenereth trans Jordanem ad Orientalem plagam;

28. hæc est possessio filiorum Gad per familias suas, civitates et villa earum. 29. Dedit et dimidiam tribui Manasse, filiisque ejus juxta cognationes suas possessionem, 30. ejusque principium est: a Manaim universam Basan, et cuncta regna Og regis Basan, omnesque vicos Jair, qui sunt in Basan, sexaginta oppida, 31. et dimidiam partem Galaad, et Astaroth, et Edrai, urbes regni Og in Basan: filii Machir, filii Manasse, dimidie parti filiorum Machir juxta cognationes suas. 32. Hanc possessionem divisit Moyses in campatribus Moab trans Jordanem contra Jericho ad Orientalem plagam. 33. Tribui autem Levi non dedit possessionem, quoniam Dominus Deus Israel ipse est possessio ejus, ut locutus est illi.

1. QUÆ NECUM SORTI DIVISA EST. — Hebraice, *superest terra ad possidendam eam*, videlicet per sortis faciendæ divisionem a te, o Josue, faciendam, ut Noster clare exprimit, idque sive ea jam a te occupata sit, ut Galilæa, sive occupanda restet, ut terra Philistina.

2. OMNIS VIDELICET GALILÆA (1). — Chaldaice, Septuaginta, recentiores Hebræi nomen גלילית *Gelith*, accipiunt non ut proprium, sed ut appellativum, vertuntque *limites*, vel *littora Philistinorum* (simile dixi *Jos. II, 4*), indeque Galilæa nomen est inditum, ait Masius, vel propter sinuos littorum et riparum recessus, vel quia fluctus illic venis ut aestu recipiuntur volutanturque ludunt גליל *galal* enim significat *convolvere, revolvete, convolvere*, vel denique a congestis convolutisque ibidem passim arenarum tumulis. Duplex enim est Galilæa, et utraque mari adiacet, ideoque in Hebræo est nomen plurale גלילות *Gelith, g. d. Galilæas*. Galilæa enim alia est inferior circa Tiberiadem et stagnum Genezareth, quam occuparunt tribus Zabulon et Issachar; alia est superior circa Capharnaum, Tyrum et Ptolemaida, quam occuparunt tribus Aser et Nephthali: hæc enim dicta est Gentium, quod a Gentilibus circumquaque vicinis frequentaretur, ut dixi capite XII; utraque opima erat et fertilis, fontibus aque perennis, ac torrentibus irrigua, totaque frumentum, vini, olei et cunctorum fructuum ferax, ideoque universa erat habitata et excolta: hinc in ea erat magna civitatum et vicorum multitudo, ac incole plurimi, illique fortes et pugnaces. Josephus, dux Galilæorum contra Romanos, in Vita sua narrat in Galilæa fuisse ducentum et quatuor urbes et vicos, quorum minimus continebat quindecim hominum millia.

Denique Galilæam nobilitavit, tum Josue, tum potius ejus antitypus Jesus Christus. Hic enim ipse conceptus et educatus est: hic et plurimum habitavit et versatus est: hic Evangelicæ prædicationis semen primum spargere cepit, ac promul-

(1) Varii interpretes censuerunt hoc nomen *Galilæa* posterius esse temporibus Josue, indeque quidam tenerari negarunt Josue verum esse hujus libri auctorem, sed alique probatione: nemo enim demonstrare potest nomen hoc posterius esse Josue, æquidem in qua hypothesis non inferendum est Josue non esse hujus libri auctorem; revera nomen hoc ab inspirato copista adjungit potuit textui, ut clarior ferret.

gandi Evangelii gratia, una cum Apostolis qui plerique Galilæi erant, Galilæam totam his circumvit, singulasque ejus civitates et vicos peragravit, docens ubique in Synagogis, ejiciens demonia, et curans omnem morbum et omnem languorem in populo. Atque ob hanc educationem et conversationem suam, quam in Galilæa duxit, Christus Galilæus vocatus fuit. Præter quam rationem, Apostoli, quod plerique hic nati essent, etiam Galilæi appellati fuerunt. Quapropter et Imperatori Juliano Apostata, ut Eusebius et alii sæpe memorant, solemne erat ut Christus Galilæum, et tum a Christo, tum ab Apostolis Christianos omnes Galilæos nominaret. Ita Adrichomius in *Descript. Galilææ*.

Tropologicæ Galilæus princeps est, et cum Josue Galilæam subjugat, qui carncem domans passionisque fortiter subjugans, regnumque et regum statumque circulationes, revolutiones, mutationes, procellas et turbine despicit et quasi pede calcet. Galilæa enim Hebraice idem est quod tornatilis, volubilis, ait Pagninus in *Nomin. Hebræis*. Hoc est quod orat Ecclesia Dominica quarta post Pascha: « Ut inter mundanas varietates tibi nostra fixa sint corda, ubi vera sunt gaudia. » Nam, ut ait Paulus: « Nostra conversatio in caelis est, » *Philip. III, 20*; ideoque non sumus « hospites et advenæ, sed cives sanctorum et domestici Dei, superedificati super fundamentum Apostolorum et Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu, » *Ephes. II, 19*.

3. A FLUVIO TURBIDO. — Is est Nilus; hic enim Hebraice vocatur שִׁיחֹר *stichor*, id est turbidus, quia aqua ejus limo quem vehit, est turbida et nigra. Unde et a Græcis *πέδις*, id est *niger* cognominatur. Hinc et *Ægyptus* *πεδυσσάδα*, id est *nigricolora*, dicitur, ideoque pinguis et fertilis. Quapropter Nilus dicitur *אֵר דָּבֵס*, id est *novus limus*. Unde Mantuanus:

Limifer Ægyptum toto semel irrigat anno:

videlicet in æstate, dum sol est in Cancro: tunc enim Nilus exundans agros Ægypti oblimat, impinguat et fecundat. Audi Tibullum:

Fertilis æstiva Nilus abundat aqua.

Ita Lyranus, Vatablus, Arias, et S. Hieronymus epist. ad Dardan. Vide dicta *Ierem. II, 18*.

Dicos: Terra promissa non extendebatur usque

ad Ægyptum, nec ejus terminus meridionalis erat Nilus, sed rivus quidam Nili, sive torrens de eremo veniens, qui inter Rinocoluram et Pelusium urbem Ægypti in mare ingreditur. Unde alibi in Scriptura vocatur torrens Ægypti, alibi torrens deserti. Respondeo, ita est, uti recte ostendit Ribera, *Amos VI, num. 43*. Hic tamen Nilus ponitur quasi limes et terminus terre promissa, tum quia torrens ille deserti, qui terre est limes, est rivus Nili: unde multi per Nilum hic accipiunt rivum islum Nili, qui torrens deserti dicitur; tum quia inter torrentem hunc usque ad Rinocoluram et Pelusium est desertum, terraque inutilis et inhabitata, quæ proinde non computatur, nec illius habetur ratio: quare recte dicitur Nilus, juxta quem terra est culta et fertilis, esse terminus terre promissa. Porro Rinocoluram versus meridiem esse terminum Judææ, docet Plinius, lib. V, cap. XII, et Strabo, lib. XVI, et S. Augustinus lib. XVI *De Civit. xxiv*. Dicta est urbs hæc Rinocolura a naribus reorum amputatis (nar enim est nasus), quod scilicet, ut ait Strabo, homines malefici præcis ob scelera naribus a rege quodam Æthiopum, qui in Ægyptum venerat, in ea collocati sint, quasi in exilio ad terrorem cæterorum. Hodie Pharamicam dici nonnulli asserunt.

Porro Nilus sua exundatione ita fecundat Ægyptum, ut pluvia non egeat, sitque omnium regionum fertilissima. Audi Ciceronem, lib. II *De Natura Deorum*: « Irrigat Ægyptum Nilus, et cum tota æstate obrutum oppletamque tenuit, tum recedit, molliorque et oblimato agros ad serendum relinquunt. » Augetur enim Nilus certis diebus mirum in modum, et per totam spatiatius Ægyptum, fecundissimum innatat. Unde unica spes Ægypti in Nilo, ait Seneca, lib. IV *Natur. Quest. cap. II*. Audi Claudianum qui *VI Epigramm. I*, de Nilo ita canit:

Ægyptus sine nube ferax, imbreque serenas
Sola tenet, æcra poli, non indiga venti,
Gaudet aquis quæ ipsa vehit Niloque redunbat.

Quocirca Pharo superbiens aestimabat se non tam regem, quam Deum Ægypti, ideoque audiit a Deo: « Ecce ego ad te, Pharo rex Ægypti, draco magne, qui cubas in medio fluminum tuorum et dicis: Mens est fluvius, et ego feci memetipsum; et ponam frænum in maxillis tuis, » etc., *Ezech. XLIX, 3*.

Meminit ergo Nili hic Scriptura, ut indicet Judæam illi vicinam, illoque limitatam, ejus fertilitatem participare, ut sit terra fecunda, lacte et melle manans.

TERRA CHANAAN, QUÆ IN QUINQUE REGULOS PHILISTINUM DIVIDITUR, GAZEOS ET AZOTOS, ASCALONITAS, GETHEOS ET ACCARONITAS. — Pro terra Chanaan, Hebraice est, *Chananao* censetur; Chaldaice, *Chananaorum terra annumerari debet, q. d. Licet Philistini nunc has quinque Palestinæ urbes et satrapias occupent, illæ tamen sunt Chananaeo-*

rum, qui ibi primi habitaverunt, indeque sedibus suis pulsati sunt a Philistinis, sive a Caphorim, id est, Cappadocibus, *Deuter. II, 23*; ideoque urbes hæc limitibus Chananao Hebræis a Deo promissæ continentur: quamquam Hebræi sua segotie, scele-ribus et culpa illas, uti et plures alias, nunquam vel certe exiguo tempore sub Davide et Salomone occuparunt. Ita S. Hieronymus ad *Dardanum*.

QUINQUE REGULOS. — Hebraice, *quinque Sarim*. Est vox Palestinæ significans Satrapas, Prefectos, Principes: consentit cum Hebræo *רָשָׁיִם* *rosenim*, per metathesin litteræ *r* cum *s*. Chaldaice vertit *turnaia* (Chaldaei enim litteram *z* in *t* commutant), unde tyranni nomen, quo olim censebantur reges, deductum videtur, ait Arias: nam, ut ait Justinus, lib. I *Hist.*: « Quæque civitas et gens rerumpublicarum imperium ab initio penes reges (quasi rectores) habebat, quos ad hujusmodi fastigium majestatis non ambitio popularis, sed spectata inter bonos moderatio provehebat, qui et tyranni ob fortitudinem vocabantur. » Unde Virgilius, VII *Æneid.*:

Pars mille pacis erit dextram tetigisse tyranni.

Qui ergo Hebraice *rosenim*, Palestine *sarinim*, hi Persice *satrapæ*, id est Prefecti (unde Satrapia est regio sive prefectura), Chaldaice *turnaia* dicebantur. Quinque igitur erant Philistinorum urbes, quarum quælibet suam habebat satrapiam sive prefecturam, sive satrapam sive prefectum quasi regulum, nimirum Gaza, Azotus, Ascalon, Geth et Accaron, quæ perpetua cum Hebræis gessere bella.

4. AD MERIDIEM VERO SUNT HEBRÆI, OMNIS TERRA CHANAAN, — id est, Phœnicia, ait Masius. Vide dicta cap. V initio.

Et MAARA SIDONIORUM. — Recentiores *Maara* accipiunt non ut nomen proprium, sed ut appellativum, vertuntque cum Masio, *usque ad prata* vel campos *Sidoniorum*. Hinc et ex vers. 6, clare patet Sidonem, æque ac Tyrum, terminis Chananao comprehensam fuisse, ac ad terram Judæis promissam pertinuisse, etsi Judæi sua segotie nunquam eam occuparunt. Melius Noster *Maara* retinuit ut nomen proprium. *Maara* enim Hebraice speluncam significat, uti vertit hic Chaldaeus, Pagninus et alii, quæ apud Sidonem exstat, estque municipium admirabile et inexpressibile, quod postea *Cavea Tyri* dictum est, quod post Christum anno 1167, præsidarii milites Christiani pecunia corrupti Saracenis tradiderunt, ait Tyrius, lib. XVI *Bell. sacri*, cap. XI, et ex eo Adrichomius.

5. EUSQUE CONFINTA. — Hebraice *חֲזָרְתָּי חַבְלֵי* *Ver. 5.* *chearets haggibbi*, quod recentiores cum Masio et Vatablo accipiunt ut nomen proprium, vertuntque, et *terra Gebalenorum*, id est Byblionum. Byblus enim urbs est in Phœnicia non procul a Sidone. Unde Septuaginta vertunt, et omnem terram *Gabli*. Verum Noster propter articulum aliis punctis le-

git *haggetuli*, id est, terminalis terra, puta terræ fines sive confinia. Articulus enim apud Hebræos crebrius apponi solet nominibus communibus quam propriis: quanquam utraque versio eodem redeat. Byblus enim erat confinis Sidoni, uti dixi.

Donec ingrediaris Emath. — Duplex, ait S. Hieronymus in cap. vi *Amos*, sub initium, erat Emath, scilicet major, quæ postea ab Antiocho dicta est Antiochia; et minor, quæ Epiphania est appellata: utraque est in Syria. Posterior in Scriptura ponitur terminus terræ sanctæ Judæis promissæ versus Syriam, sed exclusive; unde additur, « ad introitum Emath. » Judæa enim pertingebat fore usque ad Epiphaniam.

Vers. 7. 7. Et nunc divide terram in possessionem novem tribubus, et dimidia tribu Manasse. — Nam alteri parti dimidiæ tribu Manasse, æque ac duabus cæteris tribubus Ruben et Gad, Moses jam dedit suam sortem et partem Chanaanæ cis Jordanem. Restant ergo novem tribus cum dimidia tribu Manasse, quibus tu, o Josue, Channanæam trans Jordanem sitam dividas. Unde sequitur:

Vers. 8. 8. Cum qua Ruben et Gad possederunt terram, quam tradidit eis Moyses. — « Cum qua, » scilicet dimidia tribu Manasse, non illa, quæ cum novem tribubus trans Jordanem suas sedes te sortiente accipiet, sed altera, quæ juncta est Rubenitis et Gaditis cis Jordanem. Sunt enim verba hæc non Dei, sed auctoris libri historiarum suam prosequentis. Ille enim finiuntur verba Dei jubentis, novem tribubus cum dimidia Manasse a Josue distribui Chanaanæam trans Jordanem, atque incipiunt verba auctoris historice narrantis quemodo Moses alteri parti tribus Manasse, una cum Rubenitis et Gaditis suas terræ portiones cis Jordanem jam ante distribuerit, ut simili modo de cæteris tribubus a Josue distributis narret; unde pro *cum qua*, Hebraice est *וְעִם אִמּוֹ*, id est, ut Valabius exponit, *cum alia dimidia tribu Manasse*, q. d. Tu, o Josue, divide terram trans Jordaniam novem tribubus et dimidiæ tribu Manasse, quia Moses alteri dimidiæ tribu Manasse et duabus reliquis tribubus (omnes enim tribus numero sunt duodecim), scilicet Ruben et Gad jam divisit terram cis-Jordaniam: sic fiet ut omnes duodecim tribus suam in Chanaanæa partem sortemque occupent. Hebræi enim confuse loquuntur multa simul convolvunt quæ lectori ex circumstantiis, vel alibi dictis, aut aliunde notis evolenda, discernenda et distinguenda relinquunt. Porro sortes hæc a Mose distribute Gaditis, Rubenitis et Manassensibus recensentur, Num. XXXI, vers. 32; hic vero eadem repetuntur et minutius explicantur.

Vers. 12. 13. Nolueruntque disperdere filii Israel Gessuri. — Non quasi Moses cum suis a Deo jussus eos disperdere, id facere renuerit, cum ipse Deo fuerit obedientissimus; sed quod ad collocandas primum in cis-Jordaniam regione duas tribus cum dimidia, satis tuncagrorum oppidorumque erat,

ac cum toto exercitu trajiciendum erat in terram promissam trans Jordanem ad eam expugnandum. Hac de causa duæ illæ gentes Chanaanæ, scilicet Gessuri et Machati, relicte fuere posteris expugnandæ.

21. Et omnes urbes campestris, universaque regna Sehon, — q. d. Hæ campestris et montane urbes universæ pertinebant ad regna Sehon; non ergo vult dicere quod soli Rubenite universa regna Sehon occuparint.

Quem percussit Moyses cum principibus Madian: Hevæm, et Recem, et Ser, et Hur, et Rebe duces Sehon habitatores terre. — Moses primo percussit Sehon regem Amorrhæorum, Num. XXI, 21; deinde percussit quinque hos principes, Hevæum, Recem, Sur, Hur et Rebe in bello Madianitico, Num. XXXI. Erant enim ipsi Madianite; hic tamen dicuntur duces Sehon, eo quod ejus fuerint vestigales vel stipendiarii, ideoque illi suppetias tulerint contra Hebræos, sed ipso eoque redierunt in Madian, ubi paulo post ipsi quoque a Mose occisi sunt.

25. Dimidiam partem terre filiorum Ammon. — Videtur hoc pugnare cum *Deuter. II, 19*, ubi dicitur: « Non dabo tibi de terra filiorum Ammon. » Respondeo cum Abulensi, Sehon regem bellicosum Ammonitis partem ditiosis Sur bello advenisse, quam profligato Sehon cum aliis ejus viribus, jure belli sibi vindicauerit israelitis, ideoque *Judic. XI, 13*, rex Ammonitarum exposulavit cum Jephthe, volens eam sibi restitui, sed immerito: Deus enim concesserat dederatque Hebræis omnia regna quæ parebant Amorrhæis, inter quæ erant et hæc. Nam illo loco *Deuter.* tantum excipit illa loca, quibus tunc dominabantur Ammonite; hæc enim eis vult relinquere. Tantum enim vetat Hebræis ne Ammonitis invadant, et cum eis bello decertent, idque in gratiam Lot eorum parentis, virique justi, qui erat nepos Abraham Hebræorum Patriarchæ. Hanc ergo Ammonitarum regionem Sehon subegerat, cajus ditionem dimidia ex parte possederunt Gaditæ, alteram vero dimidiam tenuerunt Rubenite.

Que est contra Rabba, — id est, quæ est e regione sive opposita civitati Rabba; quæ postea a Philadelpho dicta est Philadelphia.

30. Et cuncta regna Og regis Basan, — quæ fuerunt tria, Argob, Basan, et pars Galaad. Sapius tamen Og vocatur rex Basan, et sub Basan cætera duo intelliguntur. Vide *Deuter. III, 13* et seq.

31. Et dimidiam partem Galaad, — scilicet dedit Moses Manassensibus; nam alteram dimidiam dedit Gaditis. Porro *et est dicitur*, sive explicativum; explicat enim quæ fuerint regna Og regis Basan, atque inter ea fuisse potiora dimidiam partem Galaad, Astaroth et Edrai.

(1) Vox hæc *Hevæum* est æquivoca; hic significat *Zoi* qui fuit unus ex principibus Madianitarum, non vero *Hevæum*, quod nomen fuit unius ex populis Chanaanæis

Dividit partem filiorum Machir. — Solus Machir, filius Manasse, fuit patri superstes; quare idem est tribus Machir, quod tribus Manasse: Machir enim, utpote solus filius, ex asse fuit hæres patris sui Ma-

nasse: Machiro tamen additus fuit Jair ejus ex filia nepos, cum alioqui Jair ob patrem esset de tribu Juda: unde posteri Jair in Galaad cum posteris Machir habitaverunt, I *Paral. II, 21* et sequentibus.

CAPUT DECIMUM QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Preparatur divisio Chanaanem per sortes in duodecim tribus; unde ei quedam præmittit, nimirum debere tribum Levi ab ea excipi, ac tribum Joseph in duas dividi, scilicet in Ephraim et Manasse, atque Calebo extra sortem dandam esse illam terræ portionem, quam ipsi ob merita olim Deus per Moysen assignarat.

1. Hoc est quod possederunt filii Israel in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos et Josue filius Nun, et principes familiarum per tribus Israel. 2. Sorte omnia dividentes, sicut præceperat Dominus in manu Moysi, novem tribubus, et dimidiæ tribui. 3. Duabus enim tribubus et dimidiæ dederat Moyses trans Jordanem possessionem: absque Levitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres suos; 4. sed in eorum successerunt locum filii Joseph in duas divisi tribus, Manasse et Ephraim; nec acceperunt Levitæ aliam in terra partem, nisi urbes ad habitandum, et suburbana earum ad alenda jumenta et pecora sua. 5. Sicut præceperat Dominus Moysi, ita fecerunt filii Israel, et diviserunt terram. 6. Accesserunt itaque filii Juda ad Josue in Galgala, locutusque est ad eum Caleb, filius Jephone Cenezæus: Nosti quid locutus sit Dominus ad Moysen hominem Dei de me et te in Cadesbarne. 7. Quadraginta et novem eram, quando misit me Moyses famulus Domini de Cadesbarne, ut considerarem terram, nuntiavique ei quod mihi verum videbatur. 8. Fratres autem mei, qui ascenderant mecum, dissolverunt cor populi; et nihilominus ego secutus sum Dominum Deum meum. 9. Juravitque Moyses in die illo, dicens: Terra, quam calcavit pes tuus, erit possessio tua, et filiorum tuorum in æternum, quia secutus es Dominum Deum meum. 10. Concessit ergo Dominus vitam mihi, sicut pollicitus est usque in presentem diem. Quadraginta et quinque anni sunt, ex quo locutus est Dominus verbum istud ad Moysen, quando ambulabat Israel per solitudinem: hodie octoginta quinque annorum sum, 11. sic valens, ut eo valebam tempore quando ad explorandum missus sum; illius in me temporis fortitudo usque hodie perseverat tam ad bellandum quam ad gradiendum. 12. Da ergo mihi montem istum quem pollicitus est Dominus, te quoque audiente, in quo Enacim sunt, et urbes magnæ atque munite: si forte sit Dominus mecum, et potero delere eos, sicut promisit mihi. 13. Benedixitque ei Josue, et tradidit ei Hebron in possessionem. 14. Atque ex eo fuit Hebron Caleb filio Jephone Cenezæo usque in presentem diem: quia secutus est Dominum Deum Israel. 15. Nomen Hebron ante vocabatur Cariath-Arbe: Adam maximus ibi inter Enacim situs est, et terra cessavit a præliis.

Vers. 1. 1. QUAM DEDERUNT EIS ELEAZAR SADERDOS (Sacerdos scilicet Pontifex) ET JOSUE FILIUS NUN, ET PRINCIPES FAMILIARUM (id est, tribuum) PER TRIBUS ISRAEL. — q. d. Et duodecim principes juxta duodecim tribus Israel: quæque enim tribus sunt habebat principem. Hebraice, *capita Patrum* (id est, principes) *tribuum filiorum Israel*. Igitur tres hic ponuntur divisionis et sortitionis presidentes et executores, scilicet primus Eleazar Ponti-

flex, secundus Josue populi princeps, tertium ordinem faciunt duodecim principes tribuum, quorum quisque suam tribum representabat, ejusque curam gerebat, ne quæ eis injuria aut sortis imminutio fieret, ut principibus tribuum contentis, omnes tribus contentæ sortitioni acquiescerent.

Porro præponitur hic Eleazar Josue, quia dignior: dignior enim est Pontifex princeps et rege.